لەلایەکەوە نوێژ دەکەن و لەلایەکی دیکەشەوە دزیدەکەن، دەستی خەڵك دەبڕن، جاسووسیدەکەن، خوێنی خەڵك دەڕێژن.." گورج قسەکەم پێبڕیو گوتم: "وس بە! تۆ ئەمانە هیچیانت لەمن نەدیوە". گوتی: "تۆ کە شێخی دەروێشیتو موسڵمانیت، تۆ بوویت ئینگلیزەکانت هێنایە کوردستان بەرامبەر بەهیچ، دوایش دەرتنەکردن، تا ئەوان تۆیاندەرکرد، دەبڕۆ بخۆ، تۆ خائینیت". بەکر زۆر دەمشڕو بێناموس بوو. وایدەزانی دەرکردنی ئینگلیزەکان حەلوا خواردنە. هەر بەو کەرێتییە مایەوە تا ئینگلیزەکان سلیان سارد کردەوە".

کە شێخ ئەوەی فەرموو، لێمپرسی: "بۆچی بەکر سیدقی موسڵمان نەبوو!" شێخ فەرمووی: "بەکر سیدقی خەڵکی ئەسکەر بوو، لەهەققەکان بوو. پێی وابوو هەر ئەوان لەسەر هەقن". لێرەدا شایانی باسە کە کاتی خۆی لەمامۆستا رەفیق حیلمیشم بیستووە کە بەکر سیدقی هەققە بووە، بەڵام لای هەموو کەسێك باسینەکردووە، هەر لەبارەی بەکر سیدقییەوە شێخ فەرمووی: "بەکرە شێت منی تاوانبار دەکرد کە گوایە رقم لەپشدەرییەکانە. راستییەکەی ئاغاکانی پشدەر رقیان لەمن بوو، خیانەتیشیان لەمن کرد. دووایش هێندێکیان بوونە نۆکەری ئینگلیزو نووری سەعید. بەڵام بەکرە شێت پێی وابوو، ئەوانە کوردی باشن، دەچوو پارەو چەکی دابەشدەکرد بەسەریاندا. ئەو کەرە پێیوابوو کە پشدەرییەکان لەتەنگانەدا دەیپارێزن، چاکیان پاراست". هەر لەم بارەیەوە شێخ فەرمووی: بەکرە شێت چەند شێتێکی لەبابەتی خۆی کۆ کردبووەوە، وەك خولەی جەودەت (مەحموود جەودەت: ج.ن)و کێو کێ. ئەحمەد نەقیب لەمەدا گوتی: "بەڵام ئێمە بیستوومانە کە مەحموود جەودەت کوردێکی باش بووە". ئەوجا شێخ فەرمووی: "خولە، خوا هەڵناگرێ، کوردێکی باش بوو، کە بەکر کوژرا هات بۆ لامو گوتی: "ئەی هاوار! پاشا شەهید کرا، ئای دەستی شکاوم" دەگریا، گوتم: خولە بڕۆ خۆت بشارەوە، سەرەش دێتە سەر تۆ، بەڵام خولە شێت بوو، گوتی ئەوی دەست دەبا؛ بۆ من هێشتا لەدایك نەبووە... ئەوەبوو خولەیان گرتو ملیان کرد بەپەتدا".

لێرەدا بەپێویستی دەزانم بۆ مێژوو ئەوە رۆن بکەمەوە، کە پاش دامەزراندنی فەرمانداریێتیی کوردستان بەسەرۆکایەتیی شێخ مەحموود، چەند ئەفسەرێکی کورد کە لەسوپای عوسمانییدا بوون، گەڕابوونەوە کوردستانو، چووبوونە سوپای کوردستانەوە، لەوانە جەمال عارف کەرکووکیو مەحموود جەودەتو کامیلی حەسەنەفەندیو، وابزانم قالەی ئایشە خانیش (لەمەی دوایی یان دڵنیا نیم)، لەخزمەت شێخدا مانەوە تائینگلیزەکان عێراقیان کرد بەدەوڵەتو، باشووری کوردستانیان نووساند بەعێراقەوە، ئەوجا ئەمانە چوونە نێو لەشکری عێراقەوە، جارێکیان مەحموود جەودەت لەبەغدا دەچێ بۆ لای کاربەدەستێکی حکوومەتی عێراق کە نێوی عەبدولقادر سەنەوی (عبدالقادر سنوی)(١١) دەبێ، کە ئەویش هەر کورد دەبێو، داوای ئەوەی لێدەکات کە خزمەتەکەی لەسوپای کوردستاندا بۆ مووچەی مانگانەو پلەی فەرمانبەرێتی بۆ حسێبکەن. بەڵام ئەو عەبدولقادرە پێیدەڵێ: "تۆ تائێستە جەردە بوویتو، ئێستەش هاتوویتە سەر ئێمەو دەتەوێ داوای ماف بکەیت لێمان؟" مەحموود جەودەت پێیدەڵێ: "ناماقووڵی مەکە، جەردە نەبووم، خزمەتی کوردستانم کردووە، لەخزمەت شای کوردستاندا بووم، ئەوەتا کوردستانیان خستووەتە سەر عێراقو هاتووم داوای مافی خۆم دەکەم". عەبدولقادر سەنەوی جنێو دەدا پێیو بەشێخ مەحموودیش. مەحموود جەودەت کابرایەکی توند دەمار دەبێ، دەمانچەکەی دەردەهێنێو دەیداتە بەر گوللەو دەیکوژێ. لەمەوە مەحموود جەودەت دەگیرێو دادگە فەرمانی لەسێدارەدانی دەدا. بەڵام بەکر سیدقی کە ئەمە دەبیستێ دەستبەجێ مەحموود جەودەت بەرەڵا دەکاتو دەبێژێ: "دەستی خۆش بێ". پاش شەهید کردنی بەکر سیدقی لەمووسڵ بەدەستی ناسیۆنالیستە عەرەبەکانو بەهاوکاریی ئینگلیزەکان، مەحموود جەودەت جارێکی دی دەگیرێتەوەو لەسێدارە دەدرێ، لەسێدارەدانی مەحموود جەودەت کسپە لەجەرگی نیشتمانپەروەرانی کورد هەڵدەستێنیو، هۆنەری گەورەی کورد مامۆستا عەبدوڵڵا گۆران (١٩١٤-١٩٦٢) بەهۆنراوەیەکی زۆر بەسۆز شیوەن دەکا بۆی(١٢). جا ئەز بەر لەوەی بە خزمەت شێخ مەحموود بگەم، باسی مەحموود جەودەتم لەگەلێك کەس بیستبوو، بەتایبەتی لەئەفسەر جەمال عارف کەرکووکیو شێخ سەلامی هۆنەر (شاعیر)و مامۆستا رەفیق حیلمی. شێخ سەلامو مامۆستا رەفیق حیلمی شەوی پێش لەسێدارەدانی مەحموود جەودەت چووبوونە بەندیخانە لەبەغدا بۆ لایو، باسی وەرەبەرزیو بێباکیو ئازایەتیی مەحموود جەودەتیان دەگێڕایەوە. لێرەدا حەز دەکەم ئەوەش بخەمە بەرچاو کە قسەکانی ئەو عەبدولقادر سەنەوییە بەرامبەر بەمەحموود جەودەتو شێخی نەمر، ناماقووڵییەکە تاسەری هەڵدەگرێ. بەڵام کوشتنی عەبدولقادریش لەسەر قسەیەك، هەرچەندە ناشیرینو نانیشتمانپەروەرانەش بێ، راست نییە، هەروەها لەسێدارەدانی مەحموود جەودەتیش کە لەسەر رۆمەت (شرف)ی خۆیو سەرۆکی نەتەوەکەیو نیشتمانەکەی، ئەو کارە نابەجێیەی لەدەستدەرچووە، ئەوەش هەر نادروستە.

مامۆستا رەفیق حیلمی دەیفەرموو: "مەحموود جەودەت بۆیە لەسێدارە نەدرا، چۆنکە عەبدولقادر سەنەوی کوشتبوو. عەرەبە شۆڤێنیستەکان بەئاشکرا دەیانگوت: "سەگێك سەگێکی دیکەی کوشتووە". مەحموود جەودەت بۆیە لەسێدارە درا، چۆنکە کوردێکی نیشتمانپەروەر بوو و، پشتگیریی بەکر سیدقی کردبوو" شایەنی باسە لێرەدا کە مامۆستا رەفیق حیلمی خۆی حەزی لەچارەی بەکر سیدقی نەدەکردو، دەیگوت: "بەکر هەر کوردێك لەگەڵی نەبووایە، بەپیاوی ئینگلیزی دەدایە قەڵەم".

ئەم رووداوە خۆی لەخۆیدا هەڵوێستی بەکر سیدقی بەرامبەر دەوڵەتی شێخ مەحموود کە عەبدولقادر سەنەوی بە "جەردەیەتی" داوەتە قەڵەم، دەخاتە روو، کە بەکر سیدقی دژی شۆڕشی شێخ مەحموود نەبووە، ئەگەرچی شێخ مەحموودیشی بەوە گوناهبار کردووە کە بەبیروڕای وی نەیتوانیوە "ئینگلیزەکان لەکوردستان دەربکا".

جا کە ئێستە واهاتووینەتە سەر باسی بەکر سیدقی زۆر بەپێویستی دەزانم بۆ بەرپەرچدانەوەی ئەو ناڕاستییانەی کە دوکتۆر کەمال مەزهەر بڵاوی کردوونەتەوە بەرامبەر ئەم کوردە مەردە کە ئێستە چووەتە جێی هەقی خۆیو، دەسەڵاتی ئەوەی نییە لەسەر خۆی بکاتەوە، بێمە قسەو، هێندێك راستینە بۆ مێژوو تۆمار بکەم. دوکتۆر کەمال مەزهەر ساڵانی ساڵ رژێمی تاوانباری سۆڤێتی بەرزگارکەری گەلانی ژێر دەستە دادەنا، بەڵام ئەم هەڵوێستە رێی ئەوەی لێنەدەگرت کە نەبێتە سکرتێری دوژمنێکی ناسراوی سۆڤێتو کۆمۆنیزم مامۆستا مەسعوود محەممەدو، ژمارەیەکی زۆری نووسینەکانی دوکتۆر کەمال لەبەرهەمی ئەرمەنییەکانو رووسەکانەوە وەرگیراون، بێلێکۆڵینەوەو توێژینەوە. ئەوڕۆش لەبەر خاتری رژێمی تاوانباری بەعس، بەپێی پیلان، لەمێژووی کورددا ساختەکاریێتی دەکا. لەلایەکەوە کتێب دەردەکا لەسەر "شۆڕشی ساڵی ١٩٢٠ی عێراق"و "شۆڕشی کوردستان بە سەرۆکایەتیی شێخ مەحموود بەبەشێك لەشۆڕشی عێراق" دەداتە قەڵەم". لەکاتێکدا کە هەر کەسێك کە ئەلفوبێی مێژووی کورد بزانێ، دەزانێ شۆڕشی شێخ مەحموود پێوەندیی بەراپەڕینی خەڵکی عێراقەوە نەبووە. شێخ مەحموود گوڕ هەڵتەکێنە! لەلایەکی دیکەوەو، هەر لەبەر خاتری بەعسییەکان دەنووسێ کە بەکر سیدقی پێوەندیی بەکوردایەتییەوە نەبووە. لەم بوارەدا: دەپرسم: ئایە ئەگەر ئەوڕۆ لەجیاتی چیرۆكو داستانی پێکەوە نەدەنا بۆ پەسندان (مدح)ی بەکر سیدقی؟. بەعسییە تاوانبارەکان هەر لەسەرەتای هاتنە سەرکارەوە لەشوباتی ١٩٦٣دا، هەوڵیان دا بەبەکر سیدقی بگەفن. تەنانەت لەدادگاکەیاندا لەپرۆفیسۆر ئیبراهیم کوببەیان پرسی (کە ئەو کاتە بەتۆمەتی کۆمۆنیستی گرتبوویان). "مامۆستا بیروڕات چییە بەرامبەر بزووتنەوەی بەکر سیدقی؟" مامۆستا کوببە مەردانە گوتی: "لەبزووتنەوەی بەکر سیدقییم نەکۆڵیوتەوە، لەبەر ئەوە ناتوانم لەم بارەیەوە هیچ بێژم". ئافەرینی لێبێ‌و، رووی ئەوانەش سپی نەبێ کە بۆ پارەو بەرژەوەندیی تایبەتیی خۆیان، راستی دەشارنەوە.

ئێستەش دەمەوێ ئەم چیرۆکەی خوارەوە بۆ مێژوو بگێڕمەوەو، مەبەستیشم لەمە هەر خزمەتی مێژوو و، راستبێژییە:

هۆنەری کۆچکردوو ئەورەحمانی شەرەفکەندی (هەژار) (١٩٢١-١٩٩٠) کە لەپەنجاکاندا لەبەغدا بەدزییەوە دەژیاو، لەگەڵ من دۆستایەتییەکی توندو تۆڵی هەبوو. دەمێك بوو بەدەست نەخۆشیی سیلەوە دەیناڵاند. ساڵی ١٩٥٤ نەخۆشییەکەی تەواو زۆری بۆ هێنابوو، بەڵام لەنەخۆشخانەی سیلدارەکان لە "تویثە" وەریاننەدەگرت. لەبەر ئەوە ناچار بووم تکا لە "عەقیدی موتەقاعید" ئەمین رەواندزی بکەم کە بمبا بۆ لای پیاوێکی دەسترۆیشتوو، کە ئەو قسە لەگەڵ بەڕێوەبەرێتیی نەخۆشخانەکە بکات، ئەمین رەواندزی بردمی بۆ لای نوورەدین مەحموود، کۆنە فەرمانداری گشتیی سوپای عێراق، کە لەو کاتەدا تەقاوید کرابوو. نوورەدین مەحموود ئەو پیاوە بوو، کە دوو ساڵ لەوەبەر (١٩٥٢) پاش ئاژاوەیەکی یەکجار سەخت لەبەغدا، کە بە "راپەڕینی تشرین" (انتفاضة تشرین) نێوی رۆیوە، وەسی عەبدولئیلا (الوصی عبدالاله) تکای لێکرد، کە حکوومەت بگرێتە دەست خۆی، بۆ ئەوەی تانجو تەختەکەی رزگار بکا. نوورەدین مەحموود حکوومەتی گرتە دەستو ئاژاوەکەی زوو کوژاندەوە. دوای ئەوە بەماوەیەکی کەم تەقاویتکرا. کە چووینە لای نوورەدین مەحموود، ئەمین رەواندزی لەبەردەمی نوورەدین مەحموود دا رووپکردە منو گوتی: "پاشا کوردە". گوتم: "دەزانم. چۆنکە عەقیدی تەقاویت کراو محەممەد عەلی کوردی باسی پاشای کردووە بۆم". ئەوجا نوورەدین مەحموود باسی ئەوەی کرد کە هەورامییەو لەبەغدا لەدایکبووەو، کوردی زۆر کەم دەزانێ. جا لەبەر ئەوەی هاوین بوو، هەوا زۆر گەرم بوو، لەحەوشەی ماڵی پاشا دانیشتبووین، نوورەدین مەحموود منی بردە ژوورەوەو، کتێبخانەکەی پێشانمدا کە گەلێك کتێبی کوردیو سەر بەکوردی تێدابوو. نوورەدین مەحموود گوتی: ئەز شاگردو سەربازی شەهید بەکر سیدقی بووم. ئەو منی پێگەیاند. کە زانی کوردم یەکسەر رێی پێشکەوتنی لەسوپادا کردەوە بۆم". ئەوجا گوتی: "شەهید بەکر کوردێکی زۆر ئازاو چاونەترس بوو. لەو باوەڕەدا بوو کە سوپای عێراق دەبێ بەدەست کوردەوە بێ، تا بتوانن لەهەلێکدا کارێك بۆ کورد بکەن". کە ئەوەی گوت منیش و ئەمین رەواندزیش گوتمان: "پاشا خۆ هەلێکی زۆر باش هەڵکەوت بۆ جانابتان بۆچی بەکارتان نەهێنا؟".

نوردەین مەحموود گوتی: "کە وەسی منی بانگ کردە لای خۆیو رووی نا لێم حکوومەت بگرمە دەست، هێشتا بەڵێنی تەواوەتیم نەدابوو پێی، بیکەم، بەڵام بەتەمای کردنی بووم، کە فەرمانی جووڵانی فیرقەی کوردستانم دا لەکەرکووکەوە بۆ بەغداو، دەسبەجێ پێوەندیم بەئەفسەرە کوردەکانەوە کرد. تەنێ دووانیان ئامادە بوون کە هاوکاریم بکەن. یەکێکیان محەممەد عەلی کوردی بوو کە تەقاویتەو لەسوپادا نەماوە، بەڵام ئەفسەرێکی باشە. لەبەر ئەوە سەرینەگرت" لێرەدا گوتم: "پاشا، ئەز لەسەرەتای ژیاندام و رایەم ناکەوێ ئامۆژگاریی یەکێکی وەك جەنابت بکەم، بەڵام نەدەکرا زووتر لەنێو سوپادا کۆمەڵە ئەفسەرێکی کورد دروستبکەیت و، جۆرە دەروێستیی (التزام)یەك لەنێوانیاندا پێکبهێنیت بۆ رۆژی تەنگانە؟". نورەدین مەحموود گوتی: "سوپا وەك زانستگە نییە (سەرنج: ئەو دەم هێشتا لەزانستگە خوێندکار بووم. ج.ن) هەروا بەهاسانی پێوەندییەیەکەوە بکرێو کۆمەڵە دروستبکرێ. ئەوی بەسووسەیەك شتێك دەربکەوێ لێی، چارەنووسی، یان گرتنە یان مردنە".

قسەکانی نورەدین مەحموود راست بوون، چونکە دوایی لەمحەممەد عەلی کوردیم، پرسی، گوتی "راستە، وابوو، پێوەندیی بەمنەوە کرد بەنیازی کودەتا (انقلاب) و، منیش بەڵێنم دا پێی تامردن لەگەڵی بم". شایانی باسە محەممەد عەلی کوردی گوتی: "نورەدین مەحموود هەر لەسەرەتای هاتنەسەر کارییەوە، دەستنێژی بەکر سیدقی بوو، ئێمە هەموومان سوپاسبێژی بەکر سیدقین، کە توانیمان بێینە سوپای عێراقەوە" بێجگە لەوەش خۆم پاش هاتنە سەرکاری نورەدین مەحموود بەدوو رۆژ، لەبەغدا گیرام!و، چەند هەفتەیەك خرامە بەندیخانەی ئەبو غرێبەوە. هەموو ئەو سەربازانەی کە پارێزگاریی بەندیخانەکەیان دەکردو، هەموو ئەو سەربازانەی لەسەر جادەکانی بەغدا وەستابوون، کورد بوون، بەڕێز جەلال بێتوشیش گیرابوو، ئەویش هەر لەبەندیخانەکەی ئێمە بوو، ئەو ئاگای لەوە هەیە، کە سەربازەکانی بەردەرکەی زیندان، سەموونو پیقازو گوێزانی تەراشیان دەهێنا بۆمان. مەبەستم لەو چیرۆکە ئەوە بوو کە بەبەڵگە ساخی بکەمەوە کە بەکر سیدقی کوردێکی نیشتمانپەروەر بووە.

ئێستە بۆ ئەوەی بەڵگەی کوردبوونو کوردایەتیکردنی بەکر سیدقی باشتر رۆن ببێتەوە، ئەوجا لەزمانی دوژمنەکانییەوە، واتە عەرەبە شۆڤێنیستەکان، چەند برگەیەك لەکتێبی (العراق الثائر) وەردەگرین، کە حکوومەتی عەرەبی ناسیۆنالیستی سووریە لەرۆژانی یەکەمی کودەتای قاسمدا لەعێراق، دەریانکردو، لەچاپخانەی حکوومەت لەدیمەشق چاپکرا، تابزانین ئەوانە لەبارەی بەکرەوە چی دەبێژن: "فلما اعلن الفريق بكر صدقي تمرده على حكام بغداد وقام بانقلابه العسكري في ١١ اب ١٩٣٦ هلل له الشعب واعتبره بداية الخلاص من الاستعمار الانكليزي وفاتحة التحرير من الفوضى والتاخر والضائقة والحرمان.. الخ (ص٥٨)... ولكن بكر صدقي كان متهما ايضا بانه عدو للقومية العربية في العراق، وأنه على جرائته واقدامه كان عاجزا عن قيادة الشعب العراقي قيادة سليمة.. فهو لم يدرك اهمية الشعور بالقومية العربية في العراق.. الخ (ص٥٩).. و مع ان بكر صدقي بطل الانقلاب كان يؤمن، باستقلال العراق، الا انه لم يتجاوب قط مع القضية العربية ولا آمن بها.. الخ (ص٦٠).. كان بكر صدقي يريد ان يقلص النفوذ الانكليزي في العراق. وكان يهدف فعلا مهما كانت اتجاهاته وافكاره لانشاء عراق مستقل لا يرتبط بالعروبة او تباطا وثيقا. ولكنه عراق نظيف بعيد عن تأثير دوائر التجسس البريطانية.. الخ (ص٦١).. اراد (بكر) تقوية الجيش وتسليحه فعلا، ففاوض ايطاليا والمانيا بانشائها بشروط سهلة ودعوه لحضور مناورات جيشها ولماكان (بكر) في الطريق يحمل مسودات الاتفاقيات هذه قتل في مطار الموصل- (ص٦١).. ولكن خطأ بكر صدقي انه تنكر لكل من يقول بالعروبة في قلب الجيش وابعد عنه عددا كبيرا من القادة العرب.. الخ (ص٦٢) (العراق الثائر. من منشورات الفرع الثقافي العسكري. مطبعة الحكومة بدمشق ١٩٥٨)(١٣).

ئەوجا دەبێ بگەڕێینەوە سەر کرۆکی باسەکەمان، بەڵام چێبکەین قسە قسە دێنێ:

ئێواریێ وەك کوردەکە دەبێژێ: نانێکی "دەروێشی" (برنج و شلەیەك) خرایە بەردەممان و، هەموو پێکەوە لەگەڵ شێخی نەمر شێومان کردو، ئەوجا پاش چایی خواردنەوە، ماڵاواییمان لەکۆنە شای کوردستان و "کۆشك و تەلار"ە دەربەگانەکەی! کردو کەوتینە رێ بەرەو سلێمانی. سەعاتێك پاش نیوەشەو، بەجێبە شڕ هاتینەوە سلێمانی. لەرێ زۆر بێزاریی خۆمان دەربڕی، بەڵام شێخ ئەحمەد هیچ قسەی نەکرد، تاگەیشتینەوە سلێمانی، ئەوجا گوتی: "جارێکی دی کەسەفەرێکمان پێکەوە کرد بەجێبەکەی ئێوە سەفەر دەکەین". ئێمەش گوتمان: "کەی ئێمە جێبمان هەیە؟" ئەحمەد گوتی: جا ئێوە کە شتێکی لەمە باشترتان نییە، ئەم بۆڵە بۆڵە چییە دەیکەن بەسەرمدا؟ "جائێوە کۆشك و تەلاری شێخی گەورەتان بەچاوی خۆتان دی، هیچ نەبێ شێخی بچووك جێبێکی هەیە. خۆ شێخ مەحموود ئەوەیشی نییە".

راستییەکەی ئەو رۆژە زۆر بەزەییم بەشێخ مەحموودا هاتەوە خەفەت و پەژارەیەکی خەستو خۆڵ سەرو دڵمی داگرتبوو و، گلەییم لەخۆمدەکرد کەچۆن روومنەهات بەشێخی نەمر بێژم، رێمبدات مانگێك لەخزمەتیدا بم. ئەو بیرەوەرییەکانی خۆی باس بکات و، منیش بیاننوسمەوە. بڕیارم دا بەهۆی ئەحمەدەوە بەڵێن وەربگرم لێی بۆ ئەم مەبەستە، داخی گرانم رۆژگار نەخشەیەکی دی کێشابوو.

هاوین بڕایەوەو پایز هات و، چوومەوە کەرکووك بۆ سەر کارەکەم، رۆژ رۆژی ٩ی تشرینی یەکەمی ١٩٥٦ بوو پاش نیوەڕۆیەکی زوو بوو کە لەقوتابخانەوە، دەگەڕامەوە بۆ ماڵێ، لەپڕدی خاسە پەڕیمەوە، هەستم بەجووڵەو بزووتنەوەیەکی نائاسایی دەکرد لەنێو شاردا. جادەکان بەدرێژایی چەند کیلۆمەترێك بەئۆتۆمبێل گیرابوون، خەڵك هەموو شپرزەو شڵەژاو، هێندێك دەگریان، هێندێك رایاندەکرد، سەتان دەوریش زیکردیاندەکرد، دوکانداران دوکانەکانیان دادەخست. کە گەیشتمە بەر گەراجی سلێمانی، کامەران موکریم دی، بەخێرهاتنمکردو، لەوم بیست کە شێخ بەیانیی ئەو رۆژە لە نەخۆشخانەیەکی بەغدا کۆچیدواییکردووە. هەتا دەهات دنیا دەخرۆشا. سەتان ئۆتۆمبێل لەمووسڵ و، هەولێرو دیالەو، بەغداو شارەکانی دیکەی عێراقەوە هاتنە کەرکووك و لەگەڵ سەتان ئۆتۆمبێلی دیکەی کەرکووکییەکان رووویان کردە سلێمانی، تەرمی پیرۆزی شێخ مەحموود بە کەرکووکدا برایەوە سلێمانی.

رۆژی ناشتنی شێخی نەمر قیامەتێك بوو بۆ خۆی لەمێژووی نەتەوەی کورددا. نێزیکەی ملیۆنێك کەس رژابوونە سلێمانیو، دەستکرا بەخۆپێشاندان دژی رژێمی داگیرکەری عێراق، کەئەویش بەگوللە وەرامی جەماوەری بێزاربووی دایەوە، گەلێك کەس بریندار کران، ئەختەری ژنی رەشۆڵی گۆرانیبێژ کەسەرکردەی کۆرێك خۆپیشاندەری دەکرد، بەگوللەی داگیرکەران شەهیدکرا، تەنانەت تەرمەکەی شێخ مەحموودی نەمریش چەند گوللەیەکی بەر کەوت.

ئەرێ.. شێخ مەحموود بەلەش مرد،

بەڵام ئەوەتە بەگیان و بیرەوەری لەنێو خۆماندا زیندووە. شێخی نەمر سەربەرزی بۆ خۆی، سەرشۆڕی و رووڕەشی بۆ دوژمنان بەجێ هێشت، جێی بەهەشتی بەرین بێ.

بەرلین ١٩٩٧/١٠/٩

* ئەم وتارە لە ٩ی مانگی ئۆکتۆبەری ١٩٩٧، دوای تێپەڕبوونی ٤١ ساڵ بەسەر کۆچی شای کوردستان شێخ مەحمودی بەرزنجیدا، نووسراوەو لە رۆژنامەی (سەکۆ)ی ژمارە (١٣)ی تشرینی دووەمی لەئەڵمانیاو، گۆڤاری "کۆنگرە" ژمارە (٢٠)ی مانگی جۆزەردانی ٢٠٠١دا بڵاو کراوەتەوەو، لەسەر داوای پرۆفیسۆر جەمال نەبەزو، بۆ کەوتنە بەرچاوی خوێنەرانی ناوەوەی وڵات، جارێکی دیکە بڵاویدەکەینەوە.

(میدیا)

پەراوێزەکان!

(١و ٢و ٣): لەگەڵ شێخ ئەحمەدو حاجی عەزیزو مەلا عومەری گوڵ چیرۆکی خۆش و پڕ گاڵتەمان پێکەوە زۆرە. سەیر ئەوەیە ئەحمەد لەسەرەتای شەستەکانەوە، پاش ئەوەی ماوەیەك لەرۆمانیای، بەقسەی کۆمۆنیستە عێراقییەکان؛ تێروتەسل و، (لەراستیدا لەبرساندا مردوو) یەك دوو ساڵ خوێندی؛ ئەوجا هاتە ئەڵمانیاو لەئەڵمانیا ساڵانێکی دوورو درێژ لەیەکەوە نێزیك بووین. وا لێرەدا بەزمێکی خۆشی ئەم برادەرانە دەگێرمەوە بۆ پێکەنین:

لەپاش تەواوکردنی خوێندنی قوتابخانەی نێوەندی، ئەز چوومە بەشی زانستی لەقوتابخانەی دوانێوەندیی سلێمانی و، ئەحمەدو عەزیزو مەلا عومەریش چوونە بەشی وێژە (ادب). ژووری هەر دوو پۆلەکە (هی ئێمەو هی ئەوان) لەتەنیشت یەکەوە بوون. بەرێکەوت کچێکی دیان (مسیحی) لەبەشی وێژەدا دەیخوێند، چۆنکە لەقوتابخانەی دوانێوەندیی سلێمانی کچان، بەشی وێژە نەبوو. ئەم کچە سرەکەی لەتەنیشت سرەکەی مەلا عومەرەوە بوو. زۆرتریش هەر لەگەڵ مەلا عومەر بەحەوشەی قوتابخانەکەدا دەگەڕاو قسەیدەکرد. رۆژێکیان مامۆستای زمانی عەرەبی عەزە هەڵدەستێنێتە سەر تەختەو، رستەیەکی پێدەنووسێ و دەبێژێ ئەم رستەیە (اعراب) بکە، لەرێزمانی عەرەبی دا (جارو مجرور) هەیە کەدەبێ ببەسترێ (متعلق) بەبەشێکی رەستەکەوە، کەعەزە دێتە سەر (جارو مجرور) مامۆستا لێی دەپرسێ بەستراوە (متعلق) بەچییەوە، عەزە گەلێك شت دەڵێ، بەڵام مامۆستاکە هەر دەبێژێ وانییە. لەوەوە عەزە سەرلێدەشێوێ و هیچی پێنامێنێ، کەتەماشای مەلا عومەر دەکات لەتەنیشت (میلۆ)وە دانیشتووەو دەخنێتەوە، دەڵێ: جا کەئەمانە هیچیان نەبن، کەواتە (جارو مجرور)ەکە (متعلق)ە "بەگونی مەلا عومەرەوە". هەر ئەوە دەڵێ و مەلا عومەر وەك فیشەکە شێتە راستدەبێتەوەو دەستدەداتە یەخەی. مامۆستاکە کەکوردی تێناگاو نازانێ عەزە چیگوتووە، دەقیرێنێ بەسەریانداو دەبێژێ: "دەستبەردەن لەیەك". قوتابییەك بەعەرەبی تێی دەگەیەنێ کەعەزە چی گوتووە، ئەو دەمە مامۆستاش دەپچڕێ لەبەر پێکەنین و قوتابیش هەموو پێدەکەنن. هێندێك هەوڵدەدەن لەیەکیان بکەنەوە. لەمەدا هەرا زل بوو و ئێمەش کەگوێمان لەهەراو هۆریا بوو ژوورو پۆلمان بەجێهێشت کەتەماشام کرد مەلا عومەر رەنگی تێکچووەو هەناسەی سوار بووەو جنێودەدا. گوتم ئەوە چییە؟ گوتی: "راوەستە بزانە ئەوی باسی شتومەکم بکات چۆن لەدارەڕای جسناتی دەبەم" و قوتابخانەی بەجێهێشت، دوایی هەمووومان زانیمان چییە. سەعاتێکی پێ نەچوو ئێمەش لەپشوودا بووین، مەلا عومەر بەقەمەیەکەوە خۆی کرد بە قوتابخانەدا؛ زۆربەی زۆری مامۆستایان و قوتابیان لەبەر پێکەنین نەیاندەتوانێ هیچ بکەن، بەڵام دوایی قەمەکەیان لەدەستی مەلا عومەر سەندو دەستمان پێکردنە ملی یەك و بەزمەکە کۆتاییهات. بەڵام ئەم چیرۆکە وەك پەندی پێشینیانی لێهات، هەر کاتێك باسی "جارو مجرور" بهاتایە پێشەوە، دەبوو بەپێکەنین و، دەمانگوت بەستراوە بەگونی مەلا عومەرەوەو، تەنانەت مەلا عومەر خۆشی پێدەکەنی.

٤-بزووتنەوەی شۆڤێنیزمی عەرەب و فارس و ترك لەبیستەکانی ئەم سەتەیەوە زۆر پەرەی سەند، بەتایبەتی پاش دروستکردنی دەوڵەتی ناسیۆناڵ بۆ ئەم سێ گەلە. دەوڵەتی ترك بەسەرکردایەتی مستەفا کەمال (ئەتاترك) لە ١٩٢٣-١٩٢٤داو دەوڵەتی فارس بەسەرکردەیەتیی رەزا خان (پەهلەوی) لە ١٩٢٥داو دەوڵەتی عەرەب بەسەرکردەیەتیی بنەماڵەی شا فەیسەڵ لە ١٩٢١دا. پاش مردنی فەیسەڵی یەکەم؛ شا غازی پێوەندییەکی توندو تۆڵی بەئەڵمانیای نازییەوە بەست و پرۆپاگەندەی یەکێتیی عەرەبی دەکرد، هەتا لە ١٩٣٩/٤/٤دا بەرووداوی وەرگەڕانی ئۆتۆمبێل مرد (کەدەڵێن دەستی دەزگەی نهێنیی بەریتانیای تێدا بووە). لە ١٩٤١دا رەشید عالی گەیلانی کە سەرۆك وەزیرانی عێراق بوو، بەتەمای نەهێشتنی دەسەڵاتی بەریتانیا بوو لەعێراق، بەپشتیوانیی ئەڵمانیا. بەڵام هێزەکانی بەریتانیا کە لەحەبانییە (حبانیە) مۆڵیان بەستبوو، لە ١٩٤١/٦/٢دا حکوومەتی گەیلانییان خست و گەیلانی رایکرد بۆ ئێران بۆ لای رەزاخانی دۆستی و لەوێ مایەوە تاپاش کودەتای قاسم لە ١٩٥٨دا. کەگەڕایەوە بەغدا جارێکی دی هەوڵی کودەتای دایەوە، بەڵام گیراو خرایە زیندانەوە.

٥-پاش کودەتای ژەنەراڵ قاسم لەبەغدا لە ١٩٥٨/٧/١٤دا کەبوو بەهۆی هەڵتەکاندنی رژێمی شایەتیو دامەزراندنی رژێمی کۆماری لەعێراقدا، گەلێك کەینوبەین و راپۆرتی نهێنی سەردەمی شایەتی کەوتنەروو. لەوانە نامەیەك بوو کە لەدەزگەی ئاسایشی (دائرە الامن)ی کەرکووکەوە نێردرابوو بۆ سلێمانیو، داوای چاوخستنەسەری پتری ئەوانە کرابوو کەخەریکی چالاکی کۆمۆنیستانەو جیابوونەوە خوازانەن. لیستەیەك نێو نووسرابوو، کەیەکەمین نێو، ئەز (جەمال نەبەز) بوو، ئەوجا مامۆستا رەفیق حیلمی، فایەق هۆشیار (حاکم)، (دوکتۆر جەمال رەشید) (بژیشك)، حەمەساڵح دیلان، ئەحمەد غەفوور بابان (یەکێك بوو لەبەرپرسیارەکانی پارتی کۆمۆنیست لەسلێمانی)، ئیبراهیم ئەحمەدو، چەند نێوێکی دی کە لەبیرم نەماون.

بەتایبەتی باسی حەمە ساڵح دیلان کرابوو، کە لەرۆژی ناشتنی مامۆستا حەسەن تۆفیق دا، بەقسە پەلاماری "خاوەن مەزنێتی" (فخامە) نووری سەعیدی داوە. ئەمەش ئەوە دەگەیەنێ کە رژێمی دوابڕاوی شایەتیی عێراق: کوردایەتیو کۆمۆنیستی، وەکیەك تێدەنواڕیو کوردایەتی لەکۆمۆنیستایەتی بە بەدتر دەزانی.

٦-گۆڤاری "یەکێتی تێکۆشین" کە لەساڵانی ١٩٤٤- ١٩٤٥دا وەك زمانی حاڵی پارتی کۆمۆنیستی عێراق (لقی کورد) دەرچووە (ژمارە ٢ ساڵی ١) لاپەرە ٧ دەنووسێ: "ئەگەر سەیری حەرەکەتی شێخ مەحموود بکەین لەکاتێ کەئەویست لەژێر نفووزی ئیستیعمار بەدەرەبەگیاتی کوردستان ئیدارە بکا.." (تەماشای جەمال نەبەز: گۆڤاری کۆمۆنیستانەی یەکێتی تێکۆشین ١٩٤٤-١٩٤٥ و ئیدیۆلۆژی هوردە بۆرژوای مارکسیستی کورد) بڵاوکراوەی ئەکادیمیای کوردی بۆ زانست و هونەر، ستۆکهۆڵم ٢٦٠٠- ١٩٨٨ بکە.

٧-وشەی "جلخوار" لە "جلی خوار"ەوە نەهاتووە. وشەکە لەبنەڕەتدا "جر خوارە" جر Cir لەزمانی کوردیدا بەمانای رەوشتوخو، هەڵسوکەوت، دێ. لەکوردی باکووردا دەبێژێ "جرێ وی خراپە Cire wi xirape" واتە رەوشتوخووی خراپە. کەواتە "جلخوار" مانای رەوشت نزم"ە.

٨-سمایل خانی سمکۆ لە ١٩٩٣/١٠/٨دا چووەتە سلێمانی بۆ لای شێخ مەحموود، شێخ زۆر رێزی لێگرتووە. سمکۆش (شێخ مەحموودی) بەشای کوردستان زانیوە، رۆژنامەی "رۆژی کوردستان" لە ١٩٢٣دا گەلێك نامەو تەلەگرافی نێوان شێخ مەحموود و سمکۆی بڵاوکردووەتەوە.

٩-بەکر سیدقی لە ١٩٣٦/١٠/٢٩دا لەرێی کودەتای سوپاییەوە حکوومەتی عێراقی خست و حکوومەتێکی نوێی بەسەرۆکایەتیی حیکمەت سلێمانی رەواندزی دامەزراندو، چەند وەزیرێکی ناسراوی عەرەبی وەك کامیل چادرچیو جەعفەر ئەبو تمەن (جعفر ابولتمن) گرتە خۆی. بەڵام لە ١٩٣٧/٨/١١داو لەکاتێکدا بەفرۆکە دەیویست لەرێی مووسڵەوە بچێ بۆ ئەڵمانیا، تا پەیمانی یارمەتی سوپایی لەگەڵ ئەڵمانیا ئیمزا بکا، لەیانەی ئەفسەران لەمووسڵ کوژرا.

١٠-ئەم قسەیەم جارێکی دی لەمۆنیخ لەساڵی ١٩٦٥دا لەباوکی ئەحمەد نەقیب، واتە شێخ رەئووف بیست، چۆنکە لەکاتی دەستبەسەریی شێخ مەحمووددا لەبەغدا، شێخ رەئووف لەخزمەتیدا بووە.

١١-بنەماڵەی عەبدولقادر سنەوی (عبدالقادر سنوی) بەبنەچەو رەچەڵەك خەڵکی سنەن و وشەی "سنەیی"یەکەیان لەبەغدا کردووە بە "سنوی" ئەم بنەماڵەیە خزمی شێخ لەتیفی دانساز بوون لەسلێمانی، کەئەوانیش هەر سنەیی بوون، شێخ لەتیف پیاوێکی زاناو، لەپیشەسازیدا زۆر زیرەك و ژیهاتی بوو، بێجگە لەدانسازی گەلێك پیشەی دیکەشی زۆر بەباشی دەزانی. پیاوێکی بەرۆمەت و کوردپەروەر بوو، کوڕەکانی شێخ عەبدوڵڵاو شێخ بابا عەلی دۆست و هاوڕێی سەردەمی منداڵیم بوون، باخێکیان هەبوو بەرامبەر گردی سەیوان کەبەباخی شێخ لەتیف ناسرابوو.

١٢-

لەبەغداوە دەرچوو، سەیوانە ئامانجی
رێ چۆڵکەن؛ ئەی برای زازایی و کرمانجی
ئەو مەحموود جەودەتەی کەقیبلەی هیوا بوو
ئەو مەحموود جەودەتەی قەڵا بوو، پەنا بوو
ئەو مەحەموود جەودەتەی کەرۆژی تەنگانە
تۆڵەی بۆ دەسەندین لەئۆردووی بێگانە
ئەو مەحموود جەودەتەی سروشتی خاکی بوو
سەرتاپای کردەوەی پاکی بوو، چاکی بوو
ئەو کوردە، ئەو مەردە، ئەو رۆڵەی هەڵکەوتە
ئەو زاناو ئەدیبە، ئەو مەحموود جەودەتە
رێ بەردەن بابڕوا بۆ سەیوان تابووتی
چاو شۆڕکەن لەئاستی توانج و تانووتی

(شیوەن و فرمێسك، عەبدوڵڵا گۆران)، مامۆستا گۆران لەساڵی ١٩٥٤دا فەرمووی: "کورد دەیانتوانی کارێك بکەن کەمەحموود جەودەت لەسێدارە نەدرێ، بەڵام بێغیرەتییان نواند".

١٣-سەفیری ئەڵمانیا لەعێراق لەسەردەمی بەکر سیدقیدا (دوکتۆر فریتز گرۆبە) بوو. لەیەکێك لەراپۆرتەکانیدا لەسەر عێراق دەبێژێ: "کاتێك بەکر سیدقی نەخشەی پاراستنی کوردستانی باسکرد لەگەڵم، بەدزییەوە پێمی گوت کە خۆی کوردەو بەتەمایە دەوڵەتێکی کوردی دابمەزرێنێ، کەکوردی عێراق و ئێران و تورکیا بگرێتەوە، ئەم دەوڵەتە دەبێ ئەوەی لەدەست بێ سەربەخۆیی خۆی لەدەستدرێژیی دراوسێکانی بپارێزێ".

تەماشای (نجدت فتحي صفوت، العراق في مذاكرات الدبلوماسيين الاجانب، لبنان ١٩٦٩ص ١١٧) بکە. ئێدی قسە لەمە پاك و پوختەتر دەبێ؛ جەنابی دوکتۆر کەمال مەزهەر؟؟

سەرنج:

پاش خوێندنەوەی ئەم وتارە لەلایەن هاوڕێی خۆشەویستم شێخ ئەحمەد نەقیبەوە؛ کەنامەو تێبینییەکانی بەتایبەتی بڵاوکراونەتەوە، رووبەڕوو پێمیراگەیاند، کەئەو هاوڕێ قوتابییەی قەمەکەی هێنا بۆ قوتابخانە، مەلا عومەر نەبوو، بەڵکو عەزیز محەممەد بوو، کەعێراقچییەکان بۆ گاڵتەکردن بەکوردو کوردایەتی دەماری عەزیزیان گرتبوو، ئەویش لەتاو گیانی خۆی پەنای بۆ ئەو کارە بردبوو.

شێخ ئەحمەد گوتی: "مەلا عومەر پاش ئەوەی لەسەرەتاوە پێی ناخۆش بوو کە "جارو مجرور"ە کە "ببەسترێ بەگونییەوە"، دوایی راهات لەگەڵی". لێرەدا حەزم کرد ئەم چیرۆکە راست بکەمەوە کەوادیارە شێخ ئەحمەد باشتر لەبیری ماوە.

جەمال نەبەز

چەند سەرنجێك لەبارەی سەردانەکەمانەوە لە "شێخ مەحموودی نەمر"

تێبینی:

لەژمارەی پێشووی "سەکۆ"دا (ژمارە ١٣ی نۆڤەمبەری ١٩٩٧) وتاری "پاشنیوەڕۆیەك لەخزمەت شای کوردستان شێخ مەحموودی نەمردا" بڵاوکرایەوە. هێشتا ئەو ژمارەیە لەژێر چاپدا بوو، کەبراو هاوڕێی هەمیشە لەیاد، ئەحمەد نەقیب بەرێکەوت بۆ سەردانێکی کورت هاتبووە ئەڵمانیاو، لەمۆنیخەوە تەلەفۆنیکرد بۆم. هاتنی ئەحمەد، کەهەڵکەوتێکی سەیر بوو لەم کاتەدا، بوو بەهەلێك کەدەقی وتارەکەم بنێرم بۆیو، تکا بکەم لێی بیخوێنێتەوەو، ئەویش چی دیکەی بەبیردا دێ لەبارەی ئەو سەردانەمانەوە لەشێخ مەحموودی نەمر، بیخاتە سەر کاغەز، تائەوەش لە "سەکۆ"دا بڵاوبکرێتەوە. ئەحمەد لەپاڵ راگەیاندنی هەواڵی جەرگبڕی کۆچیداوایی هاوڕێی هێژامان عەزیز محەممەد کەبەشداری ئەو سەردانەمان بوو، ئەم نامەیەی خوارەوەی نارد بۆم، کەوا منیش نامەکەو سەرجەمی ئەو بەشانەی کەپێوەندییان بەو سەردانەو شێخی نەمرەوە هەیە پێشکێش بە "سەکۆ"ی خۆشەویست دەکەم.

جەمال نەبەز
بەرلین ١٩٩٧/١١/١١

بەناوی خوای گەورەو کوردستانی پیرۆزەوە

برای ئازیزو کوردپەروەرو نووسەری بیری کوردایەتی، جەمال نەبەز

ئەم کاتەو هەموو کاتێکت باش. ئەم لاو ئەو لاکانت ماچدەکەم.. بەخوا زۆر بیرتدەکەم، بەڵام قەدەر نەیهێشت ئەمجارە لێرە چاومان بەیەکبکەوێ، خوا یار بێ بەزوویەکی زوو یەکدەبینینەوە. ئەگەر هەواڵی برای کوردی لێ قەوماوت دەپرسیت، باشم و ئیشاڵڵا هەر باش دەبین و خوا لەسوڵتان مەحموود گەورەترە.

ئەوا بەتەپە تەپ و هەنگە شەلێ ئەم شۆڕشەی دواییمان ٣٥ ساڵی خایاند. داستانێکی خوێناویو پڕ لەگازی (ژەهراوی) و ئەنفال و ناهەقی بوو، تاگەیشتە راپەڕینی بەهاری ١٩٩١. کورد بۆ جارێکی دی چوونەوە قاموس. ئێستە ئێمەی کورد پاش چەند مانگێکی کە پێدەنێینە ٨ ساڵەوە کەوا باشووری کوردستان بەدەست خۆمانەوەیە. کوڕە جەمال، ئەمە کەم نییە. خەونەکانی من و تۆو هەزاران کەس هاتوونەتە دی. رۆژی کورد هەڵهات، بەڵام بەداخەوە کار باش ناڕوا بەڕێوە.

چەچەنستان بەساڵێك رزگاری بوو. گەورەکەیان کوژرا. بەپەلە گەورەیەکی کەیان دروست کردو ئەمە یەك و ئەوە دوو. سلۆڤێنیا، کرواتیا، ئەرمینیا، بۆسنە، ئۆکرانیا، تاجیکستان..هتد هەموویان رزگاریان بوو. ئەمرۆ مۆدە مۆدەی رزگاربوونە. لەبیرتە کاتی خۆی تەلەفۆنت بۆ کردم و گوتت: "لەشکری ترك ئاڵای لەسەر باکووری قبرس هەڵکرد، بەڵام ئەمە سەرناگرێ". من گوتم: "جەمال کورد دەڵێت: هەر شتێك شەوی بەسەردا رۆیشت، تەواو سەریگرتووە". ترك بوون بەخاوەنی ملکی هێلینییەکان و برایەوە. مەسەلەکەی ئێمەش شەوی بەسەردا تێپەڕیووە. بەهەموو ناتەواوییەکیشەوە ئیشاڵڵا سەریگرتووەو، ئێمەی کوردی خواناس دەستبەنزاوەین بۆی.

وەرە ٥٠ ملوێن خەڵك لەسەر زەوی خۆی بژی، کەچی نەك هەر دەوڵەتی نەبێ، بەڵکو هەموو رۆژێکیش سەگ بەحەسارمان پێبکەن. ئێمە لەسەگیش (دوور لەتۆوو هی وەك تۆ) و کۆیلەش خراپترمان پێکراوە. خۆ سەگی ئەوروپا قەدرو رێزی زیاترە لەئێمە کەبەدەست بەغداو تاران و ئەنقەرەو شامەوە دەناڵێنین. یەکێکیان دەڵێت "سۆسیالیستم"، یەکێکیان دەڵێ "موسوڵمانم"، یەکێکیان دەڵێت "دیموکراتم". مافی مرۆڤیشیان خستووەتە ناو ئاودەستخانەوە (دوور لەسۆسیالیزم و ئیسلام و دیموکراتی). هەی هەزار نەحلەت لەهەموویان.

رەبی مووی لێبێ زمانی، پەنجەکانی هەڵوەرێ

هەر کەسێ گوڵشەن بەدەردی گوڵخەنی دۆزەخ بەرێ.

ئەوا کاتژمێر یەك و نیوی پاش نیوەشەوە. بەیانی دەڕۆمەوە کوردستان و، قەڵەمەکەم هێشتا کوڵ نەبووە. (ئەحمەد، وادیارە بەشیرستی تەواویت "قەڵەمەکەت بەقووەتە"! جەمال). بەڵام دووریی تۆ لەمنەوەو من لەتۆوە زۆر ناخۆشە. لێرە دێتەوە بیرم کاتی خۆی تۆ لەگەراجێکدا دەخەوتیت (سەرەنج/ شێخ ئەحمەد باسی ساڵی ١٩٦٧ دەکا، کە لەشاری فیرتزبورگ دەمخوێندو کارمدەکردو، ئەو پارەیەی دەستمدەکەوت دەمدا بەچاپ و چاپەمەنی و کرێی پۆستەو مەسرەفی دیکەی یەکێتیی نەتەوەیی خوێندکارانی کورد لەئەوروپا- (نوکسە)و، نەمدەتوانی ئەپارتمانێك بەکرێبگرم، بەڵام هەر لەگەراجەکەدا جێی خواردندروستکردن و دووشکردن و تەوالێتی تێدابوو. ئەحمەد کەنامەی دەنووسی بۆم لەپشتی پاکەتەکەی دەنووسی: in der garage (لەگەراجەکەدا)، تا پۆستەبەر سەری لێنەشێوێ: جەمال نەبەز) زۆرم لا سەیر بوو مرۆڤێك لەگەراجێکدا بخەوێ لەوڵاتێکی وەك ئەڵمانیا. ئەوجا لەبیرتە کەقبوولییەکەمان لێناو بڵدەرچوو تۆ تۆرایت و لەسەر چەرپاکە خۆت تەخت دا بەزەویدا، ئێمەش نانەکەمان بەرەحەتی خواردو سوپاسی خوامان کرد. ئەوجا رووم کردە تۆو گوتم: جەمال، من لەهەموو ژیانمدا نەمدیوە خاوەن ماڵ لەمیوان بتۆرێ، بەڵام وادیاربوو تۆ خۆت بەمیوان داناو منت بەخاوەن ماڵ. هەر بژیت بۆ کوردو کوردستان.

لەبیرتە جارێکیان کەمال فوئادو ئەرجومەند (سەدیق) نامەیان بەعەرەبی نووسیبوو بۆم (ئەو ساڵە پێم وایە سکرتێری کۆمەڵەی خوێندکارانی کورد بووم)، تۆش هەڵەی رێزمانی عەرەبیت لێدۆزینەوەو نامەکەمان بەراستکراوی ناردەوە بۆیان.

ئەوجا دێمە سەر باسی سەردانەکەمان لەشای کوردستان شێخ مەحموودی نەمر لەداریکەلێ:

١-یەکێکمان، لەبیرم نەماوە، کامان بوو، داوای شۆڕشی لەشێخ کرد، شێخ لەوەرامدا فەرمووی: "کاتی نییە... پەیمانی سەعدئاباد هێشتا ماوە. ئێستە پەیمانی بەغدای پێدەڵێن. لێماندەدەن و دەنگمان کپدەکەن. ئەو دەمە هەر کوڕی خەڵك بەکوشت دەدرێن و هیچی کە، چەند کەسێکیش پێیدەبنە پیاوی رۆژ".

٢-یەکێکمان بەشێخی گوت: "تۆ لەم خانووە قوڕینە بچکۆلەیەدا دانیشتوویت، بێگانە دێنە لاتان، ئەمە بۆ شانی شای کوردستان جوان نییە". (سەرنج: وابزانم ئەو پرسیارە عەزیزی کۆچکردوو کردی: جەمال نەبەز). شێخ لەوەرامدا فەرمووی: "من زۆر جار ماڵ و حاڵم پێکەوەناوە. خانووی جوانم دروستکردووە، بەڵام هەمووی بەفیڕۆ رۆیشت. هەتاکو کورد نەبێ بەدەوڵەت، خانوو و ماڵ و سامان دروستناکەم. چۆنکە هەمووی لەناکاو بەتاڵاندەبرێ".

٣-شێخ مەحموود رووی کردە هەموومان و فەرمووی: "کەس بەکەڵکی من نایەت، هەتاکو کوڕەکانی خۆشم خزمەتم ناکەن. لەوانەی خزمەتی من دەکەن، حاجی مەلا شەریفی سەعاتچییە، ئەو هێندێك لێفەو دۆشەك و ناوماڵی کڕیوە بۆم و لەسلێمانییەوە کەلوپەل دەنێرێ بۆم. حاجی نامیقی خەراجیانیش یەکێکە لەپێشمەرگە کۆنەکانم کە هیچ کاتێك پشتمی بەرنەداوە. ئەویش و حاجی مستەفاش. شێخ جافەر کاکەلاویش بنکدار (وەکیل)یم دەکا. بەڵام ژێر تالی ریشی هەزار هێندەی تێدایە..هتد هەروەها شێخ فەرمووی: "ئەوانەی کەدۆستی هەتا سەرم بوون و، لەشۆڕشدا پشتمیانبەرنەدا شێخ حەمەغەریبی قەزانقایە (زاوای شێخ ئەحمەد بوو: ئەحمەد نەقیب). هەروەها سەید نووری شێخ محێدینی کانیکەوەو کەریم بەگی هەمەوەندو داودبەگی جاف (کەلار) و سەی محەممەدی جەباریو جارسان و شێخ مستەفای کەلبەزەو سەی ئەحمەدی نەقیب (ئەمیان لەحیجاز کۆچیدوایی کردووە: ئەحمەد نەقیب) و شەلی تاکەو کوێخا ئەمینی چوارتاییو حاجی سەی حەسەن و خەلیفە شێخ عیسای بەرزنجیو محەی ساڵە سوورو زۆری دیکە".

٤-شێخ فەرمووی: "کەئینگلیزەکان من و شێخ حەمە غەریب یان لەئەندامانەوە هێنایە کوێت، میوانی باوکی ئەم شێخانەی ئەمڕۆی کوێت بووین (نازانم شێخ مەحموود سالم الصباح ی گوت، یان یەکێکی دیکە، لەبیرم نەماوە: ئەحمەد نەقیب). شێخەکانی کوێت زۆر خزمەتی منیان کردو هاتن بۆ لام دڵخۆشیان دەدامەوەو دەیانبردم بۆ راوو شکار. رۆژێکیان ئینگلیزەکان فڕۆکەیەکیان ئامادە کرد کە بمبەنەوە بۆ ناسرییە (عێراق). منیش ماڵاواییم لەشێخی کوێت کرد، ئەم لاوو ئەو لای یەکمان ماچکردو شێخی کوێت سەرینایە پەنا گوێمو گوتی: "یا شيخ، يا ابن عمي، الانگليز يعطوني آني والفرسان والحراس فقط ٨٠٠٠ روپيه وهذا ما يكفي لمصارفنا. ارجوا ان تعفوا قصورنا اذا ماكنا قائمين بواجبنا".

ئامۆزا، ئینگلیزەکان بەمن و سوارەکان و پاسەوانەکان ٨٠٠٠ رووپێ دەدەن. ئەمەش بەشی خەرجیمان ناکا. تکایە لەکەمو کورتیمان ببوورن؛ ئەگەر نەمانتوانیبێ پێویستی سەرشانمان بەرامبەرتان بەجێبهێنین". ئەوجا شێخ مەحموود فەرمووی: "ئێستە من کوێخای داریکەلیم و ئەوانیش لەخوا بەزیاد بێ و خوا لێیانتێکنەدا پاشای کوێتن..".

جەمال گیان، ئەمانە لەو شتانە بوون کەشێخ باسیکردن، بەڵام لەوتارەکەی تۆ دانین. ئەوجا دێمەوە سەر باسی هەڵاتنی شێخ لەبەغداوە بۆ کوردستان لەساڵی ١٩٤١دا، کەتۆ لەوتارەکەتدا پەنجەت راکێشاوە بۆی. محەی ساڵە سوور شێخ مەحموودی لەبەغداوە بەئۆتۆمبێل فڕاند بۆ گەرمیان و، لەوێوە بەسواری گەیاندیانە داریکەلیو گەیشتە لەشکری کوردی دەورو پشتی سلێمانیو لەشکری پشدەریش هاتن بۆ لای. بنەماڵەی بابەکراغاو ئاغاکانی هێرۆو شێخ محێدینی سندۆڵان بەشداری ئەم هەڵمەتەیان کرد.

منیش تازە سواری هەسپ دەبووم؛ تفەنگێکی شکاوم پێبوو، لەخزمەت شێخ دا بووم. لەسیتەکەوە هاتین بۆ چایخانەکەی ئەزمەڕ. لەوێ شێخ مستەفا قەراخی (کەمتەسەریفی سلێمانی بوو) و بابە عەلی حەفید نوێنەری حکوومەتی بەغدا بوون، مافی کورد دانی پێدا نەنراو بەشێخیان گوت: "تۆ نابێ بجووڵێیتەوە" ئەویش (شێخ مەحموودی نەمر) هەڵسایە سەرپێو جنێوێکی خراپی دا بەشێخ مستەفای قەراخی. خەڵکەکە هەموو لەپشتی شێخەوە بوون. تەنانەت پۆلیسەکانیش گوتیان: "بەقوربانت بین شێخ مەحموودی شێر". دانیشتنەکە سەرینەگرت و هاتینەوە سیتەك. لەشکری کورد لەسەر ماڵی شێخ جەلالی حەفید دەژیا. ماڵی شێخ جەلال ئەوساکە لەسیتەك بوو. ئەوجا باهەر لەسەر ئەم خاڵە کەمێك بڕۆین.

ئەو رۆژە من بەچاوی خۆم دیم کوردیان دەناردنە لای شێخ مەحموود بۆ پێکهێنانی ئاشتی. شێخ فەرمووی: "لەجیاتی ئەوەی پیاو ماقووڵێکی عارەب بنێرنە لام، دەچن کورد دەنێرن بۆم، خۆ من شەڕم لەگەڵ کورد نییە؟!" ئەم بەسەرهاتەی شێخی نەمر، بارزانی نەمرم دەخاتەوە یاد، جارێکیان لەگەڵ خوالێخۆشبوو، حاکم حەمەساڵحی قەراخی، لەئەورووپاوە چووینە کوردستان بۆ نێو شۆڕشو، لەو سەفەرەدا لەگەڵ چەند پێشمەرگەیەك بەبۆمبای فڕۆکەی هیلۆشین بریندار بووین، شەو لەپێنجوێن لەخزمەت بارزانیدا دانیشتین لەماڵی حەمە رەشید خانی دارۆخان. بارزانی فەرمووی: "شەڕم لەگەڵ بەغدایە، کەچی لەجیاتی چەند عەرەبێکی رێکوپێك دەچن فەتاح شالی دەنێرنە لام. خۆ من شەڕم لەگەڵ کورد نییە، کەچی کورد دەنێرنە لام بۆ ئاشتی".

جەمال گیان: دیارە ئێمە کەباسی شێخمان دەکەین لەکوردایەتییەوە باسیدەکەین، نەك لەخزمایەتییەوە. بەڵام بۆ زانین دەمەوێ ئەوە رابگەیەنم پێت: ئێمەو بنەماڵەی شێخ مەحموودی حەفید لەباپیرەوە ئامۆزاین و هەمووشمان لەبەرەی شێخ عیساو شێخ مووسای بەرزنجەین. باوکم، شێخ رەئووف، لەگەڵ شێخ مەحموود دا لەدایکەوە خاڵۆزاو پوورزان. کچی شێخ محەممەدی مفتی دایکی شێخ رەئووفە، خوشکی شێخ محەممەدی مفتی دایکی شێخ مەحموودی نەمرە. ئێمە لەبنەماڵەی شێخ حەسەنی گڵەزەردەین، کەشێخ حەسەنی گڵەزەردە لەکتێبە عەرەبییەکاندا بە "شێخ حسن السعدانی" دەناسرێو، لەکوردەواریدا بەشێخ حەسەنی قوتب. شێخ حەسەن، وەك خۆشت دەزانیت، هەر نوێژی نەکردووە، بەڵکو خاوەنی بەرهەمێکی فرە دەوڵەمەندە کەبۆ کوردستان بەجێیهێشتووە. دەستنووسی کتێبی رۆژمێر (التقویم) و ئەستێرەناسی (علم الفلك) و کتێبی کیمیاکەی لەکتێبخانەی گشتیی بەغدادن. کتێبی دکتۆرییەکەی لای منە، بەیارمەتی خوا کەهاتە چاپکردن، دانەیەکی دەنێرم بۆت. جارێکی کە سوپاس بۆ نووسینە دێرینەکەت. بژی بۆ کورد، ئەم لاو ئەو لاکانت ماچ دەکەم.

ئەحمەد نەقیب مۆنیخ
١٩٩٧/١٠/٢٥

سەکۆ ژمارەی (١٤)
کانوونی یەکەمی ١٩٩٧
گۆڤاری "کۆنگرە" ژمارە ٢٠- جۆزەردانی ٢٠٠١.